

Ulighederne findes stadig i det moderne danske samfund. Men ikke alle evner eller interesserer sig for at finde dem, mener forskningsprofessor Erik Jørgen Hansen, Institut for pædagogisk sociologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet.

Uligheden eksisterer – og den er ikke blevet lettere at løse

* Ifølge forskningsprofessor Erik Jørgen Hansen findes der en klassisk skillelinje indenfor samfundsforskningen mellem på den ene side dem, der har en konfliktteoretisk tilgang og ser samfundsudviklingen som bestemt af konflikter mellem de forskellige befolkningsgrupper, og på den anden side dem, der har en konsensuspræget funktionalistisk teori-tilgang, idet de mener, at den sociale orden til syvende og sidst hviler på en grundlæggende enighed om værdier og normer. Hvilken side, der har mest medvind, veksler, men Erik Jørgen Hansen har aldrig været i tvivl om, hvor han selv hører hjemme. I mere end 40 år har han undersøgt danskernes levevilkår, og han er ikke tvivl om, at uligheden mellem forskellige grupperinger i samfundet stadig er markant, hvad enten man måler den på adgangen til arbejde, uddannelse, bolig, sundhed eller social kontakt. Derfor er titlen på hans seneste bog da også 'Konflikter og uligheder i det moderne samfund', hvor seks af hans artikler fra det seneste årti er genoptrykt.

»Jeg hører til dem, der mener, at det kan dokumenteres, at vi stadig har konflikter mellem forskellige grupperinger. At man ind imellem har forladt den opfattelse skyldes, at de viser sig på en ny måde. Det vil sige, at man ikke kan bruge de klassiske teorier fra 1800-tallet, og derfor tror man, at når man ikke kan se nøjagtigt, hvad man tidligere har set, så er skillelinjerne også forsvundet«, siger Erik Jørgen Hansen og nævner, at han så sent som dagen før så en kollega hævde i tv, at vi ikke længere har en arbejderklasse:

»Det er et spørgsmål om at være tilstrækkelig grundig og kreativ i sin iagttagelse af samfundet. Hvis man er det, vil man opdage, at selvom ikklædningerne er meget forskellige, er der stadig kamp om ressourcerne i samfundet. Det er så et spørgsmål, hvilke skillelinjer denne kamp går omkring. I nutidens samfund er det ikke bare et spørgsmål om, at nogen har ejendomsret til produktionsmidlerne. Gruppen af lønmodtagere – flertallet af befolkningen - breder sig jo fra overlæger og departements-

chefer til hjemmehjælpere og sygehjælpere, og der er ingen fælles holdninger eller interesser i forhold til, hvad der tilgodeser den enkelte. I dag handler det om kundskabsmagt eller hvad den franske sociolog Pierre Bourdieu har kaldt kulturel kapital. Det giver nogle skillelinjer, som man bevidst eller ubevidst ikke observerer i dagens politik«, siger Erik Jørgen Hansen, der ikke mener, at vores stadig højere uddannelsesniveauer har ført til større lighed:

Uddannelsesinflation

»Nej, for det handler om, hvorvidt der er beskæftigelse til alle eller ej. Når der ikke er det, går der inflation i uddannelsesniveauer. De, der havde mest i forvejen tager endnu mere. Så det går den modsatte vej. Samfundet er opbygget om uddannelsesniveauerne. Læger skal 'naturligvis' have mere end sygeplejersker, der skal have mere end sygehjælpere. Men da der på de fleste niveauer har været tilstrækkelig med arbejdskraft længe, kan man ikke nøjes med at se på uddannelsesniveauer. Derfor har man opfundet et begreb, der hedder kompetence, som jo vitterligt er et elastisk begreb under hvilket, man kan skjule alle mulige usaglige ting. Man ved ikke rigtigt, hvad der ligger i det at have større kompetence. Det er en interessant udvikling, som jeg ikke mener kunne finde sted, hvis vi havde en situation med mangel på arbejdskraft«, siger han.

»Med hensyn til rekrutteringen til uddannelserne – som jeg har beskæftiget mig mest med – så må man sige, at der bliver ved med at være den samme relative afstand mellem børn og unge fra forskellige sociale klasser i forhold til, hvor megen uddannelse de opnår. De får alle en bedre uddannelse end deres forældre i gennemsnit. Men markedsværdien af deres uddannelser falder. Og det deprimerende er, at vi har de samme skævheder i forskellige lande med forskellige uddannelsessystemer. Det giver nogle problemer i forhold til at finde et uddannelsessystem, der kan ophæve disse uligheder«, siger Erik Jørgen Hansen.

Vi har de samme uligheder, og det er oven i købet blevet sværere at tro på deres løsning?

»Der viser sig den interessante ting, hvis vi sammenholder forskellige former for uligheder, at uligheder mellem sociale klasser forbliver relativt stabile, mens der til gengæld ikke længere er en kønsforskel uddannelsesmæssigt. I løbet af nogle år vil vi oven i købet finde flere kvinder end mænd på de højeste niveauer. Socialklasseuligheden består, mens kønsuligheden udligner sig. Så der er altså uligheder, man kan fjerne. Min forklaring på at man kan fjerne kønsuligheden er, at især mænd ikke kan tillade sig at mene, at kvinder er dummere end mænd. Mænd har jo mødre, koner og døtre, som de lever tæt sammen med. Men når vi taler om uligheder mellem forskellige sociale klasser, behøver man ikke at kende til hinandens forhold. Man kan leve i et moderne samfund og kun bevæge sig i sine egne kredse. Spørgsmålet om kvindernes udvikling levekårsmæssigt og uddannelsesmæssigt er det sociologisk set mest interessante, der er sket i et kvart århundrede. Nutidens kvinders situation har jo ingen sammenligning med mødrenes og bedstemødrenes«, siger Erik Jørgen Hansen.

God og dårlig forskning

I bogen beskæftiger Erik Jørgen Hansen sig blandt andet med, hvad han anser for at være god og dårlig forskning:

»Vi har en kedelig tradition for at undlade at kritisere hinandens værker inden for samfundsforskningen i Danmark. Det er en misforstået kollegialitet, og det er en underkendelse af, at reel kreativitet udvikler sig gennem debatter og diskussioner«, siger han og lægger derfor ikke skjul på, at han ikke er videre begejstret for postmodernismen og lignende strømninger inden for de senere års samfundsforskning:

»Jeg er bange for, at meget af det vi ser, er resultatet af, at mængden af personer, der skal leve af forskning – herunder samfundsforskning – er blevet

- ▶ betydeligt større. Mange kan overleve ved penge til deres projekter, hvis de ikke går alt for dybt ind i tingene. Det er noget, der er relativt let at dokumentere – altså hvordan de arbejder – men det er naturligvis ikke let at dokumentere, at de arbejder på den måde, fordi de er opportuniste, så det tør jeg ikke sige. Men man kan se en sammenhæng mellem det, der forskes i, den politiske vurdering af det og at den traditionelle graduering af forskere i etik og dygtighed ikke spiller nogen rolle, når det er disse aktuelle snapshots eller temperaturmålinger af samfundet, som man efterspørger», siger han.

»Den måde, man ansætter folk på universiteterne nu, er skandaløs. Det ligner forholdene inden for sektorforskningen. Man kender ikke ansøgnavnene, ansøgerne må ikke kende bedømmelserne af de andre, og der bliver ikke prioriteret mellem dem, der søger. Og det er virkelig til fare for Danmarks forskningsmæssige position.«

Erik Jørgen Hansen siger, at god sociologi ikke adskiller sig fra, hvad der er god forskning i andre discipliner, men at det dog er et særligt problem med sociologi og anden samfundsforskning, at der arbejdes meget tæt på den politiske debat og de politiske beslutninger.

»Og det kan være farligt. Man kan overtage de begreber, som politikerne anvender, og så får man en masse mærkelige begreber, som ved nærmere studium viser sig ikke at have noget egentligt indhold. Tag for eksempel marginalisering. Hvis man ser nærmere på det, så opdager man, at det i virkeligheden svarer til arbejdsløshedsrisiko. Hvorfor siger man ikke det? Der er også social arv, der ikke er særlig godt defineret. Det fortolkes på den måde, at vi lever i et samfund, hvor alle bliver placeret ligesom deres forældre, og sådan forholder det sig jo ikke. Fattigdom er også sådan et ord. Det er måske lettest at bruge de ord, der i forvejen bruges i debatten, men det betyder, at man ikke påtager sig den opgave at hæve stringens og informationsniveau hos politikere og andre, der skal bruge resultaterne«, siger han.

Kendsgerninger skal fortolkes

»Hvis man bevæger sig ind på spørgsmål om holdninger og værdier, hvad man gør meget i øjeblikket, så skal man formulere nogle spørgsmål, der skal kunne forstås af dem, man spørger. Når vi arbejder med sprog, så arbejder vi med det risikomoment, der består i, om folk forstår det sproglige udsagn på samme måde som dem, der spørger. Og det betyder, at man vil komme ud for nogle resultater, som en række forskere vil tolke helt forskelligt«, siger han.

»Hvis sociologen overhovedet har en magt, så er det i at lancere de ord, der kan sætte en dagsorden. Jeg tror ikke på, at vi kan øve indflydelse direkte og ændre på love og bekendtgørelser. For at en ting skal kunne bruges, så skal den på den ene eller anden måde bearbejdes af dem, der arbejder i praksis. En egentlig forskning i et demokrati må bestå i at levere samfundsforskning med grundige metodisk solide resultater«, siger han.

»Videnskab kan godt nok ikke løsrives fra de holdninger, som forskeren har. Der vil være nogen inden for sociologien, der har idealer og ideer, som får dem til at se dimensioner, som andre med en anden observans ikke ser. Men der er kun en regel at følge, nemlig at de begreber og de metoder, man anvender i sin forskning, skal give samme resultat, hvis de anvendes af mennesker, der ikke er af samme mening. Men den finske sociolog Erik Allardt har sagt: »Der findes ikke nøgne kendsgerninger. Kendsgerninger skal fortolkes«. Og det er det, der er problemet«, siger Erik Jørgen Hansen. ▲

Steen Bruun Jensen
sbj@dpu.dk

Forskningsprofessor Erik Jørgen Hansen
Institut for pædagogisk sociologi, DPU

Erik Jørgen Hansen: Konflikter og uligheder i det moderne samfund. Billesø & Baltzer, Værløse 2002.